

Naslov originala:
ÖRDOG ÉGY FEKETE KUTYA ÉS MÁS TÖRTÉNETEK
Jászberényi Sándor

Copyright © 2013 Jászberényi Sándor, Kalligram, Budapest
Copyright © 2019 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Urednica:
Jelena Nidžović

Prevod:
Marija Cindori Šinković

Lektura i korektura:
Ana Jovanović

Dizajn korica:
Dragana Nikolić

Štampa:
F.U.K. d.o.o.

Tiraž:
1000

This project has been funded with support from
the European Commission
Ovaj projekat je realizovan uz podršku Evropske komisije.

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

ŠANDOR JASBERENJI

ĐAVO JE CRNI PAS
i druge priče

Prevela: Marija Cindori Šinković

KONTRAST
Beograd, 2019.

SADRŽAJ

GROZNICA / 11

PROFI UBICE / 17

BLEJKOVO PRAVILO / 23

AHMED SALEM NAPUŠTA BOGA / 29

ĐAVO JE CRN PAS / 35

ONO PRVO / 53

OSVOJITI TRINIDAD / 57

NEŠTO O PROFESIJI / 65

DA NIKAKO NE POBEDIMO / 81

REGISTRACIJA / 91

BLIZANCI / 99

NEGDE NA GRANICI / 107

DIE TOTEN REITEN SCHNELL / 113

U PUSTINJI JE UJUTRO HLADNO / 129

PLUTAJUĆA BURAD / 141

REČNIK MANJE POZNATIH REČI / 152

BELEŠKA O PREVODIOCU / 153

Za Hafiza

Svi likovi u ovoj knjizi su izmišljeni.

Institucije, skraćenice, vojne formacije ne upućuju na postojeće.

Varljiva sličnost stvarnosti i ispričanog proizvod je igre slučajnosti.

J.Š.

Bolestan sam. Žile mi bubnjaju u slepoočnicama. Osećam ceo nervni sistem, svaki pojedinačni živac. Premrežile su mi mozak. Stežu me, bolno pulsiraju. Usne ispucale, kao da danima nisam okusio ni kap vode.

Pre samo par minuta, dosađujući se, gledao sam u kamenu pustinju. Sad, okrenem li glavu, predeo se pomera sa mnom. Klizi, poput glasa na starom video-snimku.

Ne znam gde sam zaradio bolest. Možda kad smo prelazili Naserovo jezero. Na egipatskoj strani bila je velika gungula, žurno smo se pakovali da nabavimo karte za trajekt. Sećam se da me je na vašarištu ophrvla žeđ, pio sam iz glinenog krčaga namenjenog prolaznicima. Možda je baš od te vode, zelene vode jezera.

A može se pretpostaviti da sam se zarazio još u Abuji. Odseo sam u vlažnoj sobi jeftinog hotela. Malter je otpadao sa plafona, nije bilo mreža protiv komaraca ni na prozoru ni nad krevetom. Više stotina gamadi sisalo mi je krv cele noći, napolju je teškim hukom bučalo kišno doba godine.

Inače, mogao sam da se zarazim i vazduhom u Kinšasi, Mom-basi ili Adenu.

Od bubašvaba koje su gmizale po meni u hotelskoj sobi, od rukovanja, krila ljubavnica; u tropskom pojasu sve je zarazno.

Ko ovde živi, zna, bolest ne može da se izbegne. Zna, ma koliko da mu je organizam čeličan, kontinent će ga kad-tad načeti.

Postoje, naravno, preventivni lekovi, ali su im kontraindikacije toliko bolne da čovek prestaje da ih uzima, i to ne zbog neodgovornosti. Ko još može na četrdeset i pet stepeni da podnosi stalnu mučninu, nagon za povraćanjem dok su nepca već suva kao papir, a vreo, vlažan vazduh toliko žari pluća da ti se čini da udišeš vatru?

Ne. Oni koji žive u tropskom pojasu i ne pokušavaju da spreče bolest, već nastoje da je prežive. Pripremaju se za nju kao za nešto neizbežno.

Ni zaštitne vakcine ništa ne vrede. Sećam se kako sam ponosno i samouvereno rekao lekaru bolnice za plućne bolesti i lepru u Zairu da sam vakcinisan, da mi ne treba ni zaštitna maska dok obilazim krvave krevete uspavanih pacijenata obolelih od TBC-a.

„Za ovo još nema zaštitne vakcine“ – opominjao me je lekar. Objasnio mi je da bolesnike u poslednjem stadijumu TBC-a uspravljaju, da se ne uguše budni.

Većinu afričkih bolesti prati visoka temperatura. Kad počne, vreme se zaustavlja. Ne miču se kazaljke na ručnom satu, vetar ne nosi pesak. Tad niko nije uz čoveka sem njegovog tela. A ono ga, upravo tad, izdaje.

Žena sa kojom putujem zove se Zeinab, potiče iz plemena Fur. Plaćam je dnevno pet dolara da bi me volela. Za naplatu imamo poseban, mali ritual. Ujutru, posle vođenja ljubavi, zakorači do svog ranca, otvori kožni novčanik, stane ispred mene i kaže: „Novi je dan, plati.“ I ja plaćam. Dok se osmehuje zubi joj blešte na jutarnjoj svetlosti. Ima dva meseca kako smo zajedno. Mislim da je zajubljena u mene i da odavno ne bi trebalo da je plaćam, ali plaćam da na kraju ne bih bio ucenjen.

„Odvešćeš me, je li, u svoju zemlju da vidim sneg?“

„Odvešću te.“

„Šalio si se, je li, kad si rekao da nemaš dušu.“

„Šalio sam se.“

„Jer da nemaš dušu, kako bi mogao u raj ili u pakao.“

„Po čemu misliš da bih bilo kuda želeo da idem?“

„Jer ti stalno putuješ.“

„Pa?“

„Nisu putovanja problem, ne govorim zato. Volim da putujem s tobom, da se volimo i da pijemo pivo. Da grickam opijum za lepe snove.“

Kad je primetila da je nevolja, obratila se vozaču. Muškarac se zvao Abdul Sabur, vozio je bos. Unajmio sam ga u Kartumu da

me odveze u Soakim, hteo sam da vidim nečastivog. Zeinab mi je pričala da na tom sablasnom mestu noću đavo seda na čovekove grudi.

Inače, besni građanski rat, sukobljavaju se plemena, o tome bi trebalo da se piše. Putujemo tridesetogodišnjim fordovom.

Moja žena se okreće prema meni, govori nešto, ali je ne razumem šta priča. Reči do mene dopiru poput grgotanja. Gura mi u ruku plastičnu bocu, prinosisim je usnama i pijem. Voda bi trebalo da je mlaka, meni je hladna, počinje jednjak da me boli. Vidim zabrinutost u Zeinabinim očima, potekoše joj suze, citira Kuran. Kad je nevolja, u Africi svako postaje religiozan. U bordel-u u Kairu video sam saudijskog Arapina kako se tokom racije, go golcijat, zaklinjao policiji na Kuran da je sasvim slučajno tamo.

I Abdul Sabur se okrete ka meni. Zaprepastio se. Ne znam zbog čega, mada posle i ja ugledah svoje lice u retrovizoru. Oči crvene kao krv, ne razaznaju se zenice.

Auto skreće sa glavnog puta u pravcu obližnjeg sela. Na vidiku čatmare građene od blata i pruća, utabana žuta zemlja, stada koza. Ljudi stoje na vratima koliba izure u nas dok skrećemo ka glavnom trgu.

„Sve će biti u redu“ – kaže Zeinab, ja odgovaram na mađar-skom. Kad čovek imatemperturu četrdeset i tri stepena, sem maternjeg, zaboravi svaki drugi jezik.

Abdul Sabur mi otvara vrata, pokušavam da izađem. Svi mišići su mi zategnuti i ukočeni, ne mogu ni kolena da savijem. Od naprezanja i bola poteku mi suze, na kraju se skljojкам licem na zemlju. Osetim slan ukus u ustima, možda sopstvenu krv, po-jma nemam. Muškarci iz sela dojure do nas, dižu me i unose u jednu od koliba. Unutra je polumrak, dim i vonj mokraće. Polazu me na zemlju, kraj ognjišta.

„Halifan“ – procedim. „Imam malariju, donesite halifan.“ Tetovirani tamnopusi čovek reče da je najbliži grad na sto pedeset kilometara. Tamo ima apoteke.

Abdul Sabur polazi, ovim putevima stići će najranije u zoru, što znači za dvanaest sati. Zeinab briznu u plač. Zna da se u ovim

predelima za dvanaest sati hiljadu puta može umreti. I više, ako je čovek stranac.

Lepo joj pristaje plač. Bretele skliznule, vidim joj gola ramena. Setih se da je prvih dana na prljavom krevetu i pod ventilatorom bila voljna da vodimo ljubav samo tako da ona leži na leđima. Bolesno je pazila da je ne vidim, prekrivala se plahtom. Kad sam jednom ušao za njom pod tuš saznao sam šta skriva. Krvave ožiljke, tragove od oca alkoholičara zaraženog bolešću krvi koji je na kraju oslepeo od osamdesetpetoprocenatnog pića spravljanog od sredstava za balzamovanje i vode iz Nila.

Meštankesu u glinenom sudu donele vodu u kolibu. Moja žena je nakvasila šal sa vrata i brisala mi čelo. Urlam da prestane, boli me.

Osećam se kao da lebdim pola metra iznad zemlje. Kroz otvor na vrhu kolibe posmatram nebo boje ljubičice. Privikavam oči na plavo. Po glavi mi se vrzma mađarska pesma, mislim da je i pevam. Starica kraj mene žvaće betel, pljuvačka joj se sliva u crvenu lokvu na zemlji. Svakih desetak minuta diže mi glavu i poji me kozjim mlekom. Nemam snage ni da se opirem ni da povratim. Ne znam koliko je vremena proteklo. U jednom trenutku otvaraju se vrata, u kolibu ulazi Zeinab sa muškarcem duge brade obučenim u galabiju, sa Kuranom u ruci.

U Sudanu u svakom selu živi bar po jedan šeik ili fakir. Dok šeik leži belom magijom oslanjajući se na Kuran, fakir, radi prevlasti, sklapa male prljave ugovore sa đavolom. U Kartumu sam, na primer, za dvadeset dolara kupio zapis koji, kad ga ušijem u odeću, brani od metka. Bilo je i protiv bolesti, trebalo je i to da kupim.

„Ali ovaj nije musliman“ – obrati se šeik mojoj ženi, a ona iz novčanika uzima četiri puta po pet dolara, tutne mu u ruku i kaže – „Bez obzira, makar pokušajte.“

Dižu me u sedeći položaj. Kuran mi gurnu pod pazuh, a šeik počne da recituje sure o isterivanju đavola.

Ali đavo ne izlazi. Ako ga ima u meni, on odavno tu stanuje,

ukopao se, neće ga sigurno pomeriti s mesta jedan običan seoski isterivač đavola.

Okrećem se na stranu, odjednom vidim svog oca. Stoji u svom braon sakou, košulji, gleda me strogim, znalackim pogledom.

„Povećana telesna temperatura kod većine rodova kičmenjaka podstiče rad imunog sistema. S druge strane, visoka temperatura sprečava razmnožavanje brojnih štetnih bakterija“ – kaže, a ja samo klimam glavom i govorim – „Biće da si u pravu, oče“.

„Ovo si hteo, zar ne? Znaš li ti uopšte šta tražiš ovde?“ – pita.

„Ja sam ratni izveštač. Posao mi je da dolazim na ovakva mesta.“

Osmehnem se, znam da to nije istina, ali ocu neću ništa drugo da kažem. Čak i ako je samo priviđenje zbog groznice. On nestaje, ja nastavljam da se osmehujem. Šeik zastaje sa recitovanjem, Zeinab zajeca. U Darfuru, gde je rođena, ako bolesnici počnu da se osmehuju, znači da će svi umreti. Malo je spokojne smrti, tamo to visoko cene.

Ali ne osmehujem se zato. Osmehujem se zbog toga što zais-ta ni za čim ne žalim. Nikad nisam želeo da živim razumnim životom. Nisam hteo da budem uzorni građanin, niti sam hteo da imam dete. Ako bi mi se i desilo tako nešto, bio bi to za mene gadan poraz. Znam odgovor samo na jasne situacije, na život i smrt, a osećam se najbolje ako je pitanje jednostavno, ako nije iskomplikovano rasuđivanjem umiruće civilizacije.

Podižem glavu da ustanovim da li sam oslepeo. Vidim sve belo, zaslepljujuće belo, kao da gledam u Sunce. I ne čujem ništa, samo unutrašnji film počinje da se odmotava. Ne plašim se.

Nikad nisam želeo ni razumnu smrt.

Prošlo je dva popodne, ležali smo na travi. Samo nas dvojica u bašti. Širio se miris voća, privukao je ose i pčele. Zujale su nam iznad glava. Kroz krošnje se probijalo sunce, grejalo nam odeću, bio je to dobar osećaj. Voleli smo da budemo sami u bašti.

Neko vreme smo ležali bez glasa jedan pored drugog, prebiralili među opalim višnjama i koštice pljučkali u travu.

Pticu je prvi primetio moj mlađi brat. Gurnuo mi je rame i pokazao na stablo jedne višnje. Pratio sam njegov pogled sve do vrha stabla, gde je sedela vrana. Velika, crna ptičurina, grana se pod njom povila.

Do tada smo samo na oranicama viđali takve ptice, nikad nisu doletale do stabala u bašti. Mada smo često pokušavali, nismo uspevali da im se dovoljno približimo. Za razliku od sitnih ptičica koje se hrane biljnim vašima, one su bile inteligentne i lukave.

Napipao sam u travi pušku i privukao je k sebi. Bila je to vazдушna puška *slavija*, slovačke proizvodnje, crni kundak se presijavao. Otac je naručio da joj se nategne opruga, da bude ubojitija, da se može loviti njome. Bili smo ponosni na tu pušku, imali smo sopstveno oružje. Nije mi smetalo što je delim sa bratom, ionako smo sve delili.

Uzdigao sam se u sed, preklopio cev, iz džepa izvadio olovo i napunio je. Pazio sam da se ostatak municije slučajno ne prospe iz džepa. Morali smo celog tog leta da ekonomišemo sa 923 metaka, koliko je bilo u kutiji koju smo dobili uz pušku. Otac je bio izričit, ako nestane, neće dokupljivati, zato smo pokušavali da štedimo.

Izračunali smo da dnevno možemo da ispucamo desetak metaka, a kako nas je otac ostavljao sve češće same, ruke su nam bile sve hitrije.

Palcem sam namestio metak u pušci i preklopio cev na mesto. Tokom ove radnje ni na trenutak nisam skidao pogled sa vrane. Strepeo sam da se ne uplaši od škljocanja, za sekundu sam zanemeo.

Ptica se, međutim, nije osvrnula na nas. Više se zanimala za voće koje je visilo sa vrha grane. Kljunom je trebila svoje perje i lenjo kidala meso prezrele višnje.

Pušku sam čvrsto stisnuo uz rame, pogledao kroz nišan i pokušao da pratim svoje disanje. Brat se uzvrpoljio pored mene.

„Sigurno ćeš je pogoditi?“ – prošaputao je.

„Sigurno.“

„Danas smo jednu već upucali.“

„Ova zavređuje minimum dve recke.“

Britvom bismo urezivali sitne recke za svako ubistvo, onako kako smo čitali u knjizi o Vinetuu. Znao sam da ću ga ovom rečenicom sigurno smiriti, zakleli smo se da ćemo do kraja leta imati pedeset recki, a tek smo bili kod osamnaeste. Doduše, imali smo pred sobom još mesec i po dana. On je sumnjao da ćemo to da postignemo, ta bio je još mali, s mukom je držao pušku, često promašivao.

Kad nam je otac dao pušku u ruke, rekao je da ubijamo – čisto. Polazio je od toga da bismo pre ili kasnije shvatili da čovečanstvo nije izmislilo pušku samo zbog snajperista, pa bolje da nam sam predoči šta sve treba da znamo.

Stajali smo tada ispred kuće, posle ručka, još se u vazduhu osećao miris krompir-paprikaša, a on je pred nama ustrelio vrapca koji je čučao na orahu. „Jedan hitac, jedan leš“ – eto, to je nazivao čistim ubijanjem.

Rekao je da, ako već ustrelimo nešto, a bio je siguran da ćemo uskoro ustreliti nešto, ne treba da se igramo time. Ako ubijamo, učinimo to brzo i precizno. Poštujemo ono što ima srce.

Prvih par nedelja brat i ja nismo ništa ustrelili, ali posle nam je to ipak pošlo za rukom. Opila nas je moć; pritiskom na okidač nešto što je do malopre živelo, pada na zemlju mrtvo. I ranije smo

se radovali kad bismo ubili mrava i bubu, ali ovo je bilo daleko moćnije i zanosnije osećanje.

Ponosno bismo podigli mrtve vrapce i držeći ih za noge nosili do septičke jame u koju smo bacali leševe. Onaj koji je ustrelio divljač, ritualno bi urezao crticu u kundak.

„Gladan sam“ – rekao je bratić i podigao se u sed.

„Jedi višnje“ – odgovorio sam ne osvrnuvši se.

„Dosadile mi višnje.“

„Ustrelimo ovu i onda ćemo jesti. Uskoro stiže otac.“

Povukao sam ga ka zemlji, nisam hteo da uplašim pticu. Gledao sam u svoj nos. Otac je zaista kasnio sa ručkom, i ja sam bio gladan.

Majka nam je od početka leta bila u bolnici, verovatno je bio kod nje. Skoro sve svoje vreme je provodio s njom. Otkad se postavilo da ima neki problem s matericom, da mora u bolnicu, otac je balansirao između svog radnog mesta, nje i nas. Nismo znali kakva je majčina bolest, o tome se nije pričalo pred nama, tek uveče, kad nas pošalju na spavanje.

Sećam se, dan pre nego što je otišla u bolnicu, majka je plakala u kuhinji. Otac je govorio da će sve biti u redu.

Kad je otišla, danima se nije vraćala, prošla su čak dva meseca i još uvek je bila tamo. U početku smo, naravno, često plakali, na kraju su suze usahle. Našu pažnju je okupiralo leto.

Otac nam nije dozvoljavao da je posećujemo, rekao je da smo još mali za to. Crtežima i pismima smo održavali vezu sa majkom. Bio sam u drugom razredu i već sam lepo pisao. Slao sam ozbiljne rečenice, poput „Danas smo celog dana lunjali po šumi“, a brat je voštanim bojama neumorno crtao vulkane, tenkove ili šta god da nam je tog dana palo na pamet.

Nakon majčinog odlaska u kući su se odvijale brojne promene. Na primer, otac se više nije igrao s nama. Postao je namršten, smršao je, ponovo počeo da puši.

„Mogu li ja da je upucam?“

„Ne.“

„Ali i prošli put si ti pucao.“

„Zato što tebi još ne ide tako dobro“ – rekao sam i spustio oružje.

„Nije pravedno da uvek samo ti pucaš iz puške.“

„Ni cev ne umeš da prelomiš sam.“

„Ipak je nepravda.“

„Sledeća je tvoja, u redu?“

Poslednju rečenicu sam već šaputao, primetio sam da je ptica uzletela. Lenjim zamasima krila preletela je voćnjak i sletela na vrh jele pored kuće. Skočili smo i potrčali prema kući da zauzmemo odgovarajuću poziciju. Više se nismo prepirali.

Zastao sam kraj zarđale zelene ograde, podigao pušku do ramena. Za nekoliko santimetara je zanosila ulevo, to sam već ukalkulisao u nišanje. Osetio sam vetar na licu. Nije bio dovoljno snažan da bi uticao na putanju metka, ali hteo sam da idem na sigurno, zauzeo sam stav niz vetar. Gurnuo sam pušku uz rame, čekao da se telo navikne na pritisak kundaka i da s lakoćom mogu da pustim metak, onako kako nas je otac učio.

Pucati treba pri izdisaju, jer kad čovek uzima vazduh, rame se pomeri. Stao sam ptici na trag, nanišanio joj vrat. Čekao sam odgovarajući trenutak kad više ne osećam težinu puške u ruci.

Moglo se čuti šištanje olovnog metka kroz vazduh. Ptica se stropoštala sa grane, a ja sam uz pobednički osmeh spustio pušku sa ramena. Obojica smo dotrčali do mesta gde je vrana pala.

Još je bila živa. Hitac je pogodio u grlo. Vrtela se ukrug lepršajući krilima po zemlji, nije mogla da uzleti. Gledali smo njen ropac sa nekoliko metara udaljenosti. Tako nešto do tada još nismo videli.

Ponovo sam napunio pušku, naciljao joj grudi i pucao. Tane se zarilo u telo, nakostrešilo perje, ali je nije zaustavilo u okretanju. I dalje se koprcala razmazujući krv po betonu.

„Ubij je već jednom!“ – vikao je moj brat. Uzeo sam novi metak iz džepa i ponovo pucao.

Ovog puta sam joj pogodio krilo. Snaga hica je pticu uzdigla na noge, prestala je da mlatara krilima. Primetila nas je i krenula